

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗВІТНОГО ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ ЗА 2015–2017 РОКИ ТА ЗА I ПІВРІЧЧЯ 2018 РОКУ

ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF THE REPORTING FOREIGN TRADE BALANCE OF UKRAINE FOR 2015–2017 AND FOR THE FIRST HALF OF 2018

Шемчук М.Ю.

аспірант кафедри статистики,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

У статті розглянуто питання побудови зовнішньоторговельного балансу та представлено дані митних операцій із товарами та послугами. Проведено аналіз змін обсягів експорту/імпорту товарів та послуг зокрема та зовнішньоторговельного балансу загалом. Проаналізовано вплив зовнішніх чинників на зовнішню торгівлю та розраховано сальдо зовнішньоторговельного балансу. Доведено залежність між зростанням вартості експорту-імпорту як товарів, так і послуг, що прямо впливає на динаміку зовнішньоторговельного балансу.

Ключові слова: зовнішньоторговельний баланс, торгівля, товар, послуга, експорт, імпорт, сальдо.

В статье рассмотрены вопросы построения внешнеторгового баланса и представлены данные таможенных операций с товарами и услугами. Проведен анализ изменений объемов экспорта/импорта товаров и услуг в частности и внешнеторгового баланса в целом. Проанализировано влияние внешних факторов на внешнюю торговлю и рассчитано сальдо внешнеторгового баланса. Доказана зависимость между ростом стоимости экспорта-импорта как товаров, так и услуг, который прямо влияет на динамику внешнеторгового баланса.

Ключевые слова: внешнеторговый баланс, торговля, товар, услуга, экспорт, импорт, сальдо.

The article deals with the questions of construction of foreign trade balance and presentation of data on customs operations with goods and services. The analysis of changes in volumes of export / import of goods and services in particular and foreign trade balance in general was carried out. The influence of external factors on foreign trade and the balance of foreign trade balance are calculated. The dependence between the growth of the value of export-import as goods and services, which directly influences the dynamics of foreign trade balance, is proved.

Key words: foreign trade balance, trade, goods, service, export, import, balance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Основною проблемою дослідження є питання доцільності побудови зовнішньоторговельного балансу паралельно з платіжним балансом. Зокрема, важливим дане питання є також у частині коригування вартості експорту/імпорту товарів та послуг на вартість послуг для переробки товарів із метою реалізації за кордоном, для уникнення подвійного рахунку та коригування кінцевого результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Основними публікаціями з даного питання є експрес-випуски Державної служби статистики України, де висвітлено щоквартальні обсяги зовнішньоторговельних операцій.

Щодо теоретичного освітлення даного питання в публікаціях, то можна виділити статтю А. Ключевської «Зовнішньоторговельні відносини України в контексті вибору її інтеграційного вектору», де розглядається питання взаємодії угруповань розвинених країн світу між собою у торговельній сфері. Також цікавою є робота В.П. Даника та Н.І. Дуляби «Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку», в якій розглянуто тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України на основі статистичних даних щодо торгівлі товарами і послугами, а також стаття О.І. Куценко «Статистична оцінка зовнішнього ринку України», в якій розкрито основоположні принципи та тенденції розвитку зовнішньоторговельних товарних потоків України в ув'язці з аналізом її макроекономічної ситуації і кон'юнктури світових ринків.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Основною метою дослідження є аналіз динамічних змін у зведеному зовнішньоторговельному балансі за останні роки та визначення чинників, що впливають на його зміну.

Виходячи з мети, у роботі поставлено такі завдання:

- 1) проаналізувати загальну ситуацію у зовнішній торгівлі в 2015–2017 рр. та в I півріччі 2018 р.;
- 2) оцінити вплив зміни обсягів експорту/імпорту товарів та послуг на зовнішньоторговельний баланс;
- 3) з'ясувати доцільність розроблення зовнішньоторговельного балансу поряд із платіжним балансом.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для аналізу сучасного стану зовнішньої торгівлі України проводиться розрахунок звітного зовнішньоторговельного балансу країни. У наукових джерелах зовнішньоторговельний баланс визначається як співвідношення вартості експорту та імпорту товарів чи послуг за певний проміжок часу [1].

Відповідно до ст. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 року № 1432, Держстат щокварталу узагальнює інформацію, отриману від інших органів, складає звітний зовнішньоторговельний баланс України за зразком, визначеним у Постанові, та на 45-й день, що настає за звітним періодом, подає його до Кабінету Міністрів України та іншим користувачам (публікує на офіційному веб-сайті) [2].

У зовнішньоторговельний баланс включаються також товари, що не проходять митного декларування; товари, які ввозяться (вивозяться) фізичними особами в обсягах, що не підлягають письмовому декларуванню, а також послуги всіх видів.

Але варто зазначити, що для уникнення подвійного обліку загальні обсяги товарів та

послуг коригуються на певну змінну величину і розраховуються за формулою: усього (товари і послуги) = товари + послуги – вартість послуг для переробки товарів з метою реалізації за кордоном. Наприклад, у I півріччі 2018 р. ця величина становила в експорті 822,8 млн. дол. США, а в імпорті – 0,9 млн. дол. США [3].

Загальна динаміка зовнішньоторговельного балансу України за 2015–2017 рр. наведена на рис. 1.

Відповідно до розрахунків, представлених на рис. 1, можна зробити висновки, що в 2017 р. порівняно з 2016 р. обсяг експорту товарів і послуг зріс на 16,6%, а обсяг імпорту – на 23,6%.

У I півріччі 2018 р. порівняно з I півріччям 2017 р. обсяг загального експорту зріс на 11,1%, обсяг загального імпорту – на 13,5%.

Сальдо зовнішньоторговельного балансу в 2017 р. було від'ємним, що свідчить про підвищення імпортозалежності економіки України в останні роки. У I півріччі 2018 р. сальдо балансу товарів і послуг також негативне.

Зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє важливу роль у формуванні ВВП країни, стимулюванні розвитку економіки України, а саме тому заходи щодо її розвитку посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ [4].

Аналіз динаміки розвитку зовнішньої торгівлі відображає зниження експорту та погіршення його структури, а отже, залежність економіки країни від імпорту. Про це свідчить негативне в останні роки сальдо зовнішньоторговельного балансу.

Якщо детальніше розглянути зміни в динаміці експорту/імпорту товарів та окремо послуг, можна зробити висновки про внутрішню структуру зовнішньоторговельного балансу України (рис. 2, 3).

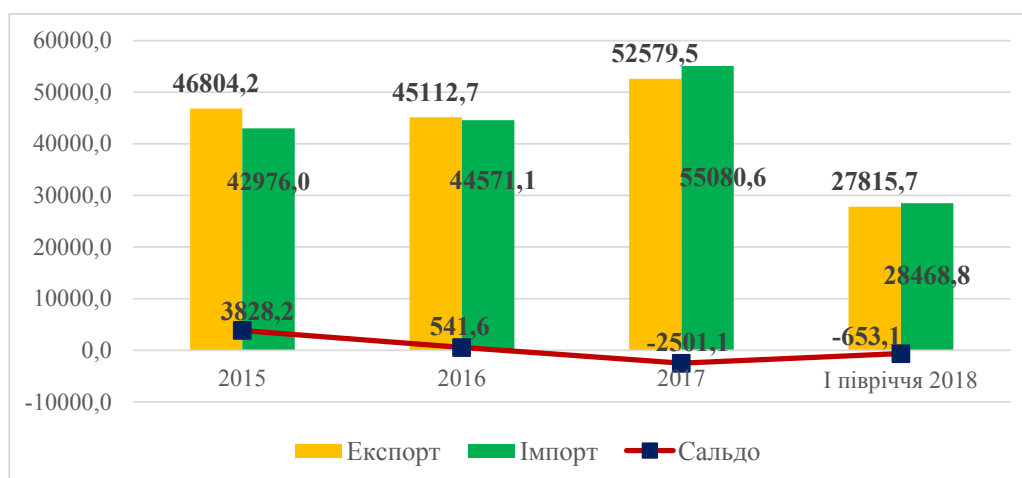

Рис. 1. Динаміка зовнішньоторговельного балансу України за 2015–2017 рр. та за I квартал 2018 р. (млн. дол. США)

Джерело: власні розрахунки автора за даними [3]

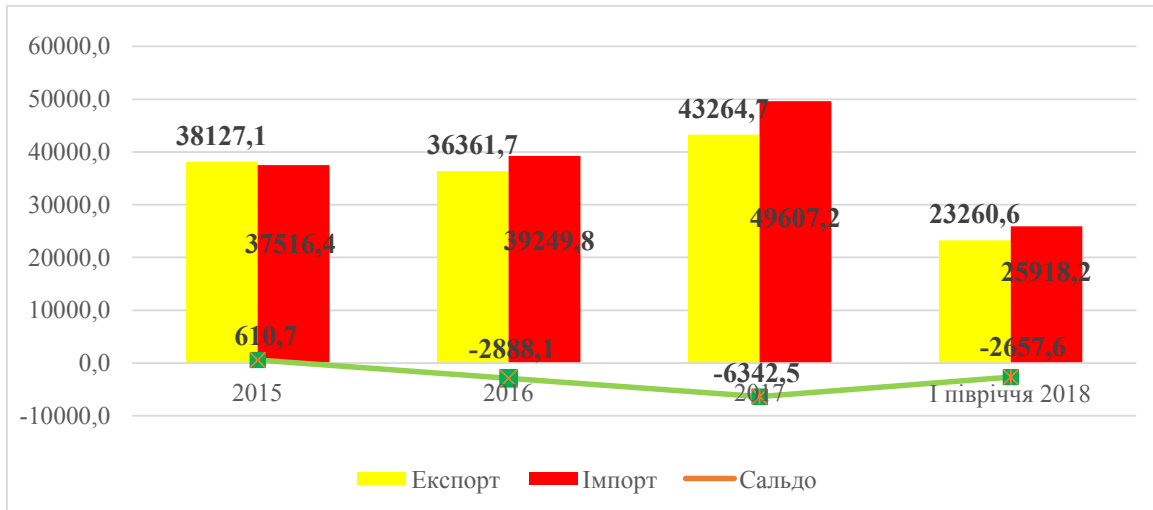

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами в 2015–2017 рр. та I півріччі 2018 р. (млн. дол. США)

Джерело: власні розрахунки автора за даними [3]

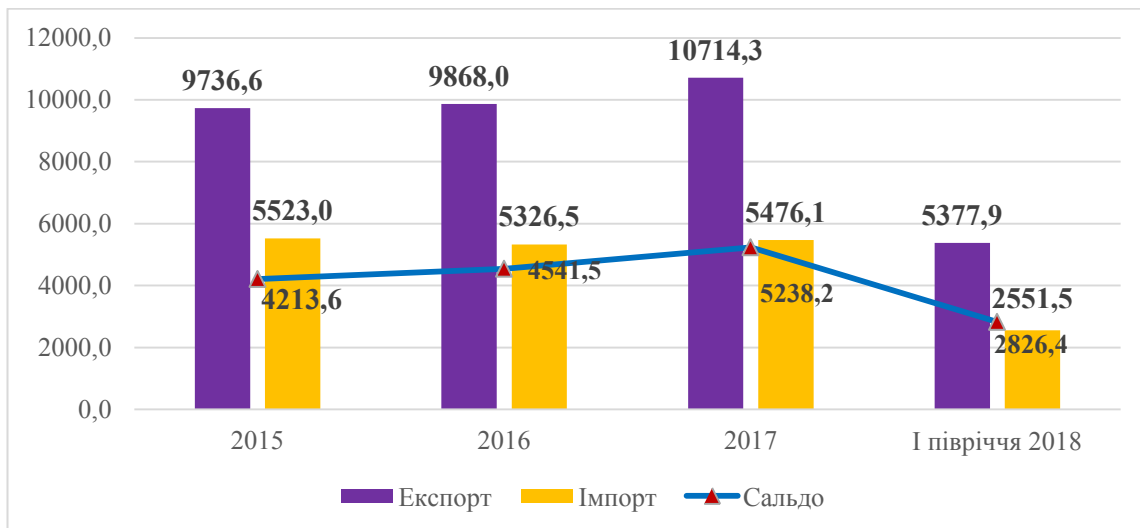

Рис. 3. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами в 2015–2017 рр. та I півріччі 2018 р. (млн. дол. США)

Джерело: власні розрахунки автора за даними [3]

За результатами проведених розрахунків, можна зробити висновок, що обсяги експорту товарів у 2017 р. зросли на 19,0% порівняно з 2016 р., а обсяги імпорту – на 26,4%.

У I півріччі 2018 р. експорт товарів зріс порівняно з I півріччям 2017 р. на 12,7%, а імпорт – на 14,5%.

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами у 2017 р. і в I півріччі 2018 р. негативне, що знову ж таки свідчить про переважно імпорт товарів для внутрішнього використання.

Із представлених розрахунків можна зробити висновок, що експорт послуг у 2017 р. порівняно з 2016 р. зріс на 8,6%, а обсяг імпорту послуг – на 2,8%. У I півріччі 2018 р. порівняно з відповідним періодом попереднього року експорт послуг зріс на 5,7%, а імпорт – на 4,9%.

Сальдо зовнішньої торгівлі послугами було позитивним і в 2017 р., як і в I півріччі 2018 р., що свідчить про переважне надання послуг нерезидентам нашої країни.

Також сьогодні актуальним є питання публікації зведеного зовнішньоторговельного балансу поряд із платіжним балансом. Загалом Національний банк України (далі – НБУ) визначає платіжний баланс як співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, та сумою здійснених нею платежів за кордон протягом певного періоду [5].

Платіжний баланс є вартісним відображенням масштабів, структури та характеру зовнішньоекономічних операцій країни та її участі

у світовому господарстві. Платіжний баланс щоквартально складається НБУ.

Між даними зовнішньоторговельних операцій, відображеними в платіжному балансі та зовнішньоторговельному балансі є певні розбіжності, які пов'язані переважно з методологічними підходами та ступенем охоплення статистикою зовнішньоторговельних операцій.

Основною причиною виникнення розбіжностей між зовнішньоторговельним балансом і платіжним балансом є те, що в платіжний баланс не включаються товари для переробки і не проводиться коригування на величину вартості послуг із перероблення [6].

У загальному висновку за результатами проведених досліджень можна сказати, що як обсяги експорту, так і обсяги імпорту в 2017 р. та I півріччі 2018 р. зростали, проте обсяги імпорту зростали значно швидше. Виходячи із цього, сальдо зовнішньої торгівлі від'ємне, що свідчить про підвищення імпортозалежності України та переважання імпорتنих продуктів на внутрішньому ринку.

Підсумовуючи, можна сказати, що аналіз тенденцій та закономірностей розвитку зовнішньої торгівлі України та чинників, що їх спонукали, дає змогу визначити основні перспективи її майбутнього розвитку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що розрахунок зовнішньоторговельного балансу є надзвичайно важливим для економіки України

у цілому, а особливо для прийняття ефективних управлінських рішень із регулювання ринкових відносин.

Основними чинниками, які впливають на зміну показників зовнішньоторговельного балансу, є зростання/зниження обсягів експорту/імпорту товарів та послуг, що дає змогу розраховувати сальдо зовнішньої торгівлі та з його допомогою визначити напрями економічного розвитку країни.

У цілому ситуація на зовнішньому ринку України свідчить про підвищення імпортозалежності національної економіки. Сальдо зовнішньої торгівлі в 2017 р. та I півріччі 2018 р. від'ємне, хоча обсяги експорту та імпорту зростають.

Розрахунок та публікація зовнішньоторговельного балансу поряд із платіжним балансом є раціонально необхідним, оскільки в зовнішньоекономічному балансі публікуються більш уточнені та скориговані дані із зовнішньоторговельних операцій.

Більш детальне вивчення методів побудови та структури зовнішньоторговельного балансу дасть змогу користувачам статистичної інформації краще орієнтуватися в торговельній діяльності України на міжнародному ринку, а також дасть змогу уряду проводити більш виважену політику щодо стимулювання власного виробництва, зниження кризових явищ, подолання безробіття, сприяння зміцненню національної валюти для ефективного розвитку зовнішньої торгівлі України та, як наслідок, економіки України у цілому в найближчій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Качан Є.П. Регіональна економіка: підручник для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. К., 2011. 670 с.
2. Про складання звітного зовнішньоторговельного балансу України: Постанова від 10 вересня 2003 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP031432.html.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Далик В.П., Дуляба Н.І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. Вип. 7. Ч. 1. С. 110–113. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12507/1>.
5. Ключевська А. Зовнішньоторговельні відносини України в контексті вибору її інтеграційного вектору. Дослідження міжнародної економіки. 2011. Вип. 2(67). С. 185–192. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25219/16-Kluhevaska.pdf?sequence=1>.
6. Чинники розбіжностей показників зовнішньої торгівлі (за даними НБУ та ДССУ) / Національний банк України. 29.03.2018. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=44001431>.
7. Кущенко О.І. Статистична оцінка зовнішнього ринку України. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12732/2/Statistical_estimation.pdf.
8. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.